

А.М. ТЕКЕСБАЕВА

БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Бүгінгі таңда егеменді еліміз өзінің қоғамдағы саяси, әлеуметтік-экономикалық, мәдени-білім парадигмасы жүйесін әлемдік өркениет үлгісінде дамытуда. Республикамызда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасып, ескі мазмұнның орнын жаңасы басуда. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға оқушының білімін, білігі мен дағдысын емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Олай болса, мұнда бастауыш мектептің алатын орны ерекше. Оның себебі әлем ғылымға негізделсе, ғылым білімге негізделеді, ал білім негізі бастауышта қаланады. Әсіресе бастауыш сыныптарда математика пәнінің алатын орны ерекше. Өйткені математика оқушылардың білімін, логикалық ойлау қабілеттерін, таным мүмкіндіктерін, дүниеге ғылыми көзқарастарын қалыптастырып дамытады. Сол себептен түрлі математикалық жаттығулар, тапсырмалар арқылы оқушылардың математикаға қызығушылықтарын арттырып, сапалы білімді терең меңгерудің маңызы зор.

Бастауыш мектепте математика пәнінде пайдаланылатын логикалық жаттығулар, санамақтар, жұмбақтар, мақал-мәтелдер мен жаңылтпаштар оқушылардың білім, білік, дағдыларының қалыптасуына жағдай жасап, олардың ойлау қабілеттерін дамытып, байқағыштыққа, қырағылыққа, тез есептеуге тәрбиелейді. Сондай-ақ оқушылардың қосу, азайту, көбейту және бөлу сияқты жазбаша тәсілдерін меңгеруіне көптеген септігін тигізеді.

Жаттығулар жүйесі бастауыш мектеп математика курсының нақты мәселелерін оқыту әдістемесін анықтайды. Есептер – бастауыш математика курсының түрлі тарауларындағы көптеген теориялық материалдардың мәнін ашуға, сондай-ақ теориялық білімді бекітуге көмектесетін арнайы және ерекше математикалық жаттығулар.

Математикалық жаттығу математикалық білім, білік пен дағдыларды қалыптастырудың, сондай-ақ оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытудың негізгі әдістерінің бірі болып табылады. Ғалым Б.М.Қосанов математикалық жаттығулардың ерекшеліктеріне тоқталып: «Кең мағынада алғанда, математикалық жаттығу деп, кез келген математикалық мазмұндағы тапсырмаларды түсінеді. Математикалық жаттығуларды құрылысы жағынан мысалдар, есептер, логикалық жаттығулар, есеп құрастырумен байланысты жаттығулар т.с.с. деп бөлуге болады», [1] – дейді.

Жаттығулардың маңызы туралы көптеген ғалымдар атап кеткен. Мәселен, И.Ньютон жаттығулардың теорияға қарағанда көп нәрсеге үйрететіндігіне назар аударса, Г.Н.Лузин математикалық білімді берік меңгеруіне Рыбкиннің есептер жинағындағы жаттығуларды өздігінен орындаумен көп шұғылдануының зор пайдасы тигендігін ерекше атап көрсетеді [2].

Бастауыш сынып оқушыларының математика пәніне қызығушылықтарын арттырудың бірден бір жолы – ойындар мен өлендер.

Бастауыш сынып оқушыларының математика пәніне қызығушылықтарын арттыруда ойынның маңызы аса зор. Оның себебі, біріншіден, бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктерін ескерсек, олардың абстрактілі ойлау қабілеттерінен гөрі конкретті көру қабілеті басымы болып келеді. Екіншіден, мектепке дейінгі кезеңде оқушылардың негізгі әрекеті ойын болғандықтан оқу әрекетіне бірден көшу оқушыға қиын соғады. Үшіншіден, ойын оқушылардың сабаққа қызығушылығын, ынта-ықыласын арттыру, математикалық білім, білік, дағдыларын қалыптастыру үшін қажет. Сондықтан математика сабақтарында түрлі ойындарды пайдаланудың маңызы зор.

Ойынның маңызы туралы көптеген ғалымдар айтып кеткен. Кеңестік педагог А.С.Макаренко: “Баланың ойынға деген құмарлығы бар, сол құмарлықты қанағаттандыра білуіміз керек. Ойнау үшін тек қана уақытты бөліп қана қоймай, сонымен бірге баланың барлық өміріне ойынды бере және сіңіре білуіміз қажет. Оның барлық өмірі – ойыннан тұрады,”- деген екен. К.Д.Ушинский: “Ойын баласын ойын үстінде үйрет”, – деп тұжырымдаса, Л.Выготский: “Ойын бастан кешкендерді жай ғана еске алу емес, ол бастан кешкен әсерлерді жасампаздықпен қайта өңдеу: баланы өзінің қажеттіліктері мен қызығушылықтарына жауап бере алатын деңгейдегі қайта құрастыру мен одан жаңа әрекеттер жасау болып табылады”, - деп санайды. Ал ертедегі ұлы ойшылдар Ж.Ж.Руссо мен И.Г.Песталоцци ойын арқылы балаларды болашақ өмірге бейімдеу керек деп түсіндірген.

Ұлы Абайдың: “Ойын ойнап ән салмай, өсер бала бола ма?”, - деген пікірінен бала өмірінде ойынның маңыздылығын көруге болады.

Ойын – бала әрекетінің бір түрі, адамзат мәдениетінің қазынасы. Бала ойын арқылы өмірге енеді, табиғатпен, қоршаған ортамен қарым-қатынасқа түседі, таным-түсінігін артты-

рады, еңбек ете білу дағдысы қалыптасады.

Ойынның түрлері сан алуан. Мысалы, іскерлік ойындар, дидактикалық ойындар, ұлттық ойындар, рөлдік ойындар, сюжеттік ойындар, сахналық ойындар, қимыл-қозғалыс ойындар, үстел үстіндегі ойындар, дала ойындары т.б.

Математикалық ойын бастауыш сынып оқушыларын төзімділікке, қайсарлыққа, тапқырлыққа, шығармашылыққа жетелейді. Ойын оқушының ойлау қабілетінің дамуына, психикалық процестердің жетілуіне көмектеседі. Ойын арқылы берілетін білімді оқушы тез түсініп қабылдайды. Ойын ережесі мен шарты баланы тәртіптілікке, жауапкершілікке жетелейді.

Бастауыш сыныптың математика пәнінде мынадай ойындарды пайдалануға болады: «Домино», «Сандардың көршісін ата», «Жасырын сан», «Түрлі түсті үшбұрыштар», «Өрнектерді құрастыр» «Үшбұрыштар еліне» саяхат, «Шаршы құрастыр», «Қызықты санау», «Үздік есептегіш», «Сен жалғастыр», «Қай сан қалып қойған?», «Геометриялық фигураны тап», «Сан мен түстер», «Көңілді пішіндер», «Шаршыны толтыру», «Аукцион», «Кім жылдам?», «Балық аулау», «Гүл терейік», «Алтын сақа» т.б.

Математикалық өлеңдер бастауыш сынып оқушыларына сабақта алған теориялық білімдерін

тереңдетіп, кеңейтуге мүмкіндік береді. Оқушылар сандар мен цифрларға, шамаларға және геометриялық фигураларға байланысты түрлі өлеңдерді жаттау арқылы өз білімдерін толықтырады.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытуда мұғалімнің атқаратын міндеті зор. Кез келген тапсырмаларды орындау барысында жүйелілік және саналылық принциптерін басшылыққа ала отырып, оқушының әрбір тапсырма мазмұнын саналы қабылдауын қадағалап, үлкен жауапкершілікпен орындауды үнемі талап етіп отырады. Оқушылардың танымдық әрекеттерін ұйымдастырып, тиімді әдіс-тәсілдерді іріктеп, барлық уақытта ізденіс үстінде жүреді.

ӘДЕБИЕТ

1. Қосанов Б.М. Бастауыш математика курсындағы стандартты емес жаттығулар. Алматы, 2009. 304 б. Б.-16.
2. Эдиев П.М., Эдиев Б.П. Укрупнение дидактических единиц в обучении математике. – М., 1986. С. 165.

Резюме

Рассказывается о значениях использования творческих заданий по математики в начальной школе. Огромную роль в развитии математических знаний, умений и навыков учащихся играют логические упражнения, считалки, пословицы, поговорки, загадки, скороговорки и т. д.